

Kulttuuriympäristöstrategian koordinaatioryhmä

pvm 30.1.2019

Kulttuuriympäristöstrategian toimintakertomus 2018

1. Kulttuuriympäristöstrategia ja sen toteuttaminen

Valtakunnallinen [Kulttuuriympäristöstrategia 2014 – 2020](#) hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä 20.3.2014. Strategiaa täsmentävä [Kulttuuriympäristö yhteisenä voimavarana - Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosuunnitelma 2014 – 2020](#) valmistui keväällä 2015. Sipilän hallitus piti periaatepäätöksen kulttuuriympäristöstrategiasta voimassa omalla hallituskaudellaan.

Museoviraston, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä ympäristöministeriön edustajista koostuva Kulttuuriympäristöstrategian koordinaatioryhmä laatii toimeenpanon edistymisestä vuosittain toimintakertomuksen.

2. Toimeenpanon edistyminen vuonna 2018

Vuosi 2018 oli Euroopan unionin nimeämä [Kulttuuriperinnön eurooppalainen teemavuosi](#), jota toteutettiin Suomessa aktiivisesti. Teemavuosi näkyi kulttuuriympäristökentällä erilaisten tapahtumien, kampanjoiden ja hankkeiden runsautena, mikä osaltaan tuki strategian päämäärää kulttuuriympäristön merkityksen vahvistumisesta.

Seuraavassa esitellään strategian toimeenpanoon liittyviä merkittävimpiä toimia vuodelta 2018 Kulttuuriympäristöstrategian teemojen ja toimenpide-ehdotusten mukaan jaoteltuna. Kaikkia toimintakertomuksessa mainittuja toimenpiteitä ei ole käynnistetty strategian toimeenpanosta johtuen, mutta ne toteuttavat strategian tavoitteita ja on haluttu tästä syystä nostaa esiin. Koordinaatioryhmän toimintasuunnitelmaa vastaavat tekstiosiot on tässä toimintakertomuksessa korostettu isolla alkukirjaimella.

2.1. Kulttuuriympäristö tukee kestävästä kehitystä

Koordinaatioryhmän toimintasuunnitelman mukaisesti ympäristöministeriö ja Kulttuuriympäristötutkimuksen seura ry järjestivät [Kulttuuriympäristö ja ilmastonmuutos](#) –esiselvityksen pohjalta seminaarin, jossa pyrittiin aktivoimaan tutkimusta kulttuuriympäristön hoidon vaikutuksista ilmastonmuutoksen hillintään.

Toimenpide 1. Tuetaan ja kehitetään ratkaisuja, joilla kulttuuriympäristön hoidon ja kestävä käytön avulla voidaan vaikuttaa ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen.

Ympäristöministeriön rahoittaman [Energiatehokkuuden parantaminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjaushankkeissa](#) -oppaan teksti valmistui taittokuntoon. Oppaassa esitetään viiden esimerkin kautta, miten energiatehokkuuden parantaminen on mahdollista samalla vaalien rakennuksen kulttuurihistoriallisia arvoja.

Usean toimijan yhteistyönä toteutettu, RAKLI ry:n koordinoima [Tilat käyttöön](#) -hanke päättyi ja hankkeen yhteistyökumppanit tiedottivat tuloksista omilla viestintäkanavissaan. Hankkeessa tutkittiin käyttötarkoituksien ja -laajennuksien sekä tilapäiskäytön toteutuksen edellytyksiä konkreettisten kohde-esimerkkien kautta.

Toimenpide 2. Luodaan edellytyksiä tyhjilleen jäävien rakennusten ja ympäristöjen väliaikaiselle käytölle sekä rakennuskannan innovatiiviselle uusiokäytölle.

2.2. Taloudelliset resurssit ovat riittävät ja oikein suunnatut

Koordinaatioryhmä viimeisteli ympäristöministeriössä tehdyn avustuksia ja tukia koskevan tarkastelun. Lisäksi ympäristöministeriö teetti kartoituksen [Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten jakamien rakennusperinnön hoidon avustusten ja Museoviraston jakamien rakennusperinnön entisöintiavustusten vaikutuksista](#).

Toimenpide 5. Kehitetään kulttuuriympäristön hyvää hoitoa tukevia taloudellisia kannustimia ja avustusmenettelyjä.

Museovirasto lanseerasi Kulttuuriympäristön hoitoavustuksen täydentämään jakamiaan rakennusten entistämistäavustuksia ja muinaisjäännösten hoitoavustuksia. Avustus mahdollistaa sellaisten kulttuuriympäristön ja -maiseman kohteiden säilymistä, joiden hoitoon ja ylläpitoon ei ole haettavissa tukea muista valtion avustuksista.

2.3. Kulttuuriympäristölainsäädäntö ja sen soveltaminen on laadukasta

Toimintasuunnitelmansa mukaisesti koordinaatioryhmä seurasi hallinnon ja lainsäädännön uudistuksia pyrkien varmistamaan strategian tavoitteiden ja kulttuuriympäristön huomioimisen eri hankkeissa.

Toimenpide 6. Turvataan kulttuuriympäristöjen arvot eri kaavatasoilla.

Uudet [valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet](#) tulivat voimaan. Ne turvaavat edelleen valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen arvojen säilymistä.

Toimenpide 7. Kulttuuriympäristön vaaliminen integroidaan kattavasti maakunta- ja paikallistason kehittämiseen (strategiat, suunnitelmat, ohjelmat).

Maa- ja kotitalousnaiset julkaisi ympäristöministeriön rahoituksella [LANDSKAP, guide för planering av markanvändning på värdefulla landskapsområden](#) –oppaan. Opas tarjoaa tietoa arvokkaista maisema-alueista ja ohjeita maisema-alueiden erityispiirteiden huomioon ottamiseen maankäytön suunnittelussa.

Toimintasuunnitelman mukaisesti ympäristöministeriö valmisteli aluehallintouudistuksen johdosta käynnistynyttä rakennusperintölain muutoshanketta ja järjesti lausuntokierroksen kesällä 2018.

Toimenpide 8. Laaditaan kulttuuriympäristöön liittyvien säännösten kokonaisarviointi ja uudistetaan tarvittaessa lainsäädäntöä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi eduskunnalle muinaismuistolain uudistamista koskevan hallituksen esityksen, joka toteuttaa maakuntauudistuksesta aiheutuvat muutokset ja eräiden lupa-asioiden keskittämisen Museovirastolle.

2.4. Kulttuuriympäristön merkitys vahvistuu

Koordinaatioryhmän toimintasuunnitelman mukaisesti Museovirasto jatkoi [Rakennettu hyvinvointi -hankkeessa](#) modernin rakennetun ympäristön arvojen ja vaalimisen haasteiden tunnistamista. Vuoden 2018 teemahanke ”Kasvun kaavoitus ja asumisen ympäristöt” tuotti tietoa 1900-luvun jälkipuolen kaavoituksesta ja siitä, millaiset kaavaratkaisut ohjasivat kaupunkiemme kasvua, uudistumista ja asuinkerrostaloalueiden suunnittelua. Tieto auttaa ymmärtämään modernia kaupunkiympäristöä sekä arvioimaan sen ominaisuuksia nykyisissä kaavoitusprosesseissa ja yhdyskuntarakennetta kehitettäessä.

*Toimenpide 9.
Lisätään tietoa nuoresta eli 1900-luvun puolivälin jälkeen syntyneestä kulttuuriympäristöstä suojelun, tutkimuksen, restauroinnin ja käytön tarpeisiin sekä kehitetään sen arvot säilyttäviä korjausmenetelmiä.*

Museovirasto tuki valtion toimijoiden verkostoitumista sekä kehitti yhteistyötään keskushallinnon virastojen ja liikelaitosten sekä Kirkkohallituksen, Kirkollishallituksen, yliopistojen kiinteistöyhtiöiden ja Suomen ympäristökeskuksen kanssa. Museovirasto muun muassa järjesti yhdessä Senaatti-kiinteistöjen, Metsähallituksen ja Suomenlinnan hoitokunnan kanssa restauroinnin vallitsevia käytäntöjä ja toimintatapoja valtion kohteissa esittelevän Valtio restauroi! Restaurointien esittelypäivät -asiantuntijatilaisuuden.

*Toimenpide 10.
Kulttuurihistoriallisesti arvokkaita, valtion ja kuntien omistamia rakennuksia, kulttuurimaisemia ja arkeologista kulttuuriperintöä vaalitaan ja hoidetaan niin, että ne välittävät tietoa vastuullisesta ja suunnitelmallisesta omistajuudesta.*

2.5. Kulttuuriympäristökasvatus lisää ymmärrystä ja arvostusta

Ympäristökasvatuksellista toimintaa oli vuonna 2018 poikkeuksellisen paljon Museoviraston koordinoiman kulttuuriperinnön eurooppalaisen teemavuoden innostamana. Teemavuoden puitteissa eri toimijat järjestivät seminaareja, näyttelyitä, opastuksia, retkiä, ja muita tapahtumia, toteuttivat tutkimus- ja kehittämishankkeita, kampanjoita sekä kursseja.

Toimenpide 11. Kehitetään monimuotoista kulttuuriympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, toisen asteen koulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä sekä museoissa.

Yhdistykset, museot ja monet muut toimijat järjestivät Suomessa yli 600 osatapahtumaa [Euroopan kulttuuriympäristöpäivien](#) (European Heritage Days, EHD) Tunne perintösi Jaa tarinasi -teemavuonna. Suomen kulttuuriympäristöpäivien työryhmän kehittämä [Kulttuuriympäristön tekijät](#) -kilpailu toteutettiin ensimmäistä kertaa kansainvälisenä European Heritage Makers Week -kilpailuna Euroopan neuvoston ja Euroopan komission EHD-ohjelman koordinoimana. Muun muassa Museovirasto, Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura, Maa- ja kotitalousnaisten keskus, ProAgria sekä useat muut kulttuuriympäristöalan toimijat tuottivat erilaisia kulttuuriympäristöteemaisia verkkoaineistoja kansalaisten, oppilaitosten ja muiden toimijoiden käyttöön.

2.6. Kulttuuriympäristöalan koulutus ja tutkimus on laadukasta ja riittävää

Ympäristöministeriö teki kartoituksen konservointi- ja restaurointialojen koulutustilanteesta. Kyselyn mukaan tutkintoon johtavaa koulutusta tarjoavat tällä hetkellä melko harvat oppilaitokset ja joitakin osaamisaloja puuttuu kokonaan leikkausten ja lakkauttamisten takia.

*Toimenpide 12.
Vahvistetaan kulttuuriympäristölähtöistä perustutkintoon tähtävää ja asiantuntijoiden täydennyskoulutusta.*

2.7. Hyvä hallinto, selkeä työnjako

Koordinaatioryhmän kokouksissa strategian tavoitteiden edistämisen mahdollisuuksista keskusteltiin seuraavien kanssa: Opetushallituksen asettaman osaamisen ennakoitinfoorumin Rakennettu ympäristö –ennakointiryhmän ympäristöministeriön edustaja (12.2.2018), museoalan edustajia (10.10.2018) sekä koordinaatioryhmän tahojen tietojärjestelmien asiantuntijoita (26.11.2018). Kokouskeskustelujen lisäksi koordinaatioryhmän tahot kannustivat sidosryhmiään strategian tavoitteiden edistämiseen.

*Toimenpide 14.
Kukin ministeriö pyrkii omalla hallinnonalallaan edistämään kulttuuriympäristöstrategian tavoitteita ja niiden toteuttamista.*

Ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö yhdessä Metsähallituksen, Visit Finlandin, Suomenlinnan hoitokunnan ja Museoviraston kanssa jatkoivat matkailuun ja kulttuuriympäristöihin liittyvän yhteistyönsä kehittämistä. Tahot valmistelivat vuoden 2019 valtioneuvoston päätöksentekoa tukevaan selvitys- ja tutkimussuunnitelmaan hankeaihion ”Kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä matkailun toimintamallit kulttuuriympäristöissä”. Valtioneuvoston kanslia teki ratkaisun hankkeen toteutuksesta joulukuussa 2018.

[Mahdollisuuksien museo Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma](#) julkaistiin maaliskuussa. Ohjelma linjaa museoalan menestystekijöitä muun muassa osaamisen ja toimintatapojen, rakenteiden ja rahoituksen sekä kokoelmatyön ja digitaalisuuden kautta. Ohjelma korostaa museoiden tärkeää roolia kestävä yhteiskunnan rakentamisessa sekä alueiden vetovoimaisuuden ja elinvoimaisuuden sekä ihmisten hyvinvoinnin edistämässä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmisteli uudistusta museoiden rahoitukseen liittyvään valtiosuosusjärjestelmään sekä niiden tehtäviä säätelevään museolakiin. Muutoksen myötä koko maahan on tavoitteena saada kattava alueellisten museoiden palveluverkosto, jossa olisi myös kulttuuriympäristöasiantuntemusta. Uudistuksen yhteydessä museoiden ja Museoviraston työnjakoa tarkistetaan.

*Toimenpide 15.
Selkiytetään valtionhallinnon sisäistä sekä valtionhallinnon, maakuntamuseoiden ja maakuntien liittojen välistä työnjakoa ja yhteistyötä kulttuuriympäristöasioissa. Arvioidaan kulttuuriympäristön viranomaispalveluiden alueellinen saatavuus eri puolilla maata.*

Ympäristöministeriön rahoittaman Kulttuuriympäristö voimavarana maakunnissa ja alueilla -hankkeen [Kulttuuriympäristöstä elinvoimaa ja hyvinvointia maakuntiin](#) -raportti esittelee hyviä toimintatapoja ja suosituksia kulttuuriympäristöasioiden hoidon kehittämiseksi. Tulokset tukevat kulttuuriympäristötoimijoiden yhteistyötä alueilla, maakuntaudistukseen valmistautumista sekä kulttuuriympäristöjen hyödyntämistä alueiden kehittämisessä.

2.8. Kansalaisten ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö on tuloksellista

Museovirasto jakoi opetus- ja kulttuuriministeriön osoittamaa määrärahaa Kulttuuriperintövuoden osallistaviin hankkeisiin avustushaun kautta yhteisöille, kansalaisjärjestöille ja museoille. Määrärahoilla kehitetään uusia toimintamuotoja, joilla edistetään vuorovaikutusta ja yksilöiden ja yhteisöjen osallisuutta kulttuuriperintöön.

*Toimenpide 17.
Lisätään julkisen hallinnon, kansalaisten ja elinkeinoelämän toimijoiden välistä vuoropuhelua kulttuuriympäristöä koskevissa asioissa ja vahvistetaan siten eri tahojen keskinäistä ymmärrystä.*

Museovirasto ja ympäristöministeriö julkistivat ensimmäisen valtakunnallisen [Kulttuuriperintöbarometrin](#), kansalaiskyselyn, jossa kartoitettiin suomalaisten kulttuuriperintöä ja -ympäristöä koskevia arvostuksia ja asenteita.

Ympäristöministeriö kannusti sosiaalisen median kampanjoilla ja kuvakilpailuilla (#suojelentätä ja #arkimaisema - jälkimmäinen yhdessä Suomen ympäristökeskuksen kanssa) ihmisiä tarkkailemaan ja arvostamaan omaa ympäristöään.

Wikimedia Suomi ry järjesti yhteistyössä Museoviraston kanssa Wiki Loves Monuments –valokuvauskilpailun Suomen osakilpailun. Kaikkiaan 56 maassa järjestetyssä kilpailussa kuvattiin historiallisia rakennuksia ja merkittäviä kulttuuriympäristöjä.

Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen puitteissa tiivistettiin kansainvälistä yhteistyötä Suomen Euroopan neuvoston puheenjohtajuuskautta silmällä pitäen. Lisäksi valmisteltiin viittä maisemanhoitoaluetta ja kolmen alueen hoito- ja käyttösuunnitelmaa osallistavine prosesseineen, jotka vastaavat maisemayleissopimuksen tavoitteisiin vuorovaikutteisuudesta ja yhteisöllisyydestä maisema-asioissa. Ympäristöministeriö järjesti myös Suomen paras maisemahanke –kilpailun, jonka voittanut Kotkan kansallinen kaupunkipuisto edustaa Suomea Euroopan neuvoston maisemapalkintokilpailussa.

Kansalaistiedon hyödyntämistä edistettiin mm. Helsingin yliopiston, Museoviraston ja Aalto-yliopiston Suomen arkeologisten löytöjen linkitetty avoin tietokanta (SuALT) -hankkeessa.

Euroopan neuvoston puiteyleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä eli Faron sopimus astui voimaan Suomessa syyskuussa.

*Toimenpide 18.
Valmistellaan Suomen
liittyminen Euroopan
neuvoston Faron*

2.9. Kulttuuriympäristötieto on riittävää ja laadukasta

Museovirasto käynnisti hankkeen, jossa kehitetään ja uudistetaan Museoviraston tarjoamaa restauroinnin ja korjausrakentamisen neuvontaa ja ohjausta. Hankkeessa parannetaan säilyttävään korjaamiseen tarvittavan ohjauksen tasoa sekä siihen liittyvän tiedon saatavuutta. Huomiota kiinnitetään muun muassa neuvonnan kohderyhmiin, keinoihin ja työkaluihin sekä neuvonnan ja ohjauksen sisältöihin. Hankkeessa käsitellään myös suojelukohteita koskevia menettelyjä, kuten kuntien rakennusvalvonnan toimintaohjeita ja -edellytyksiä suojelun turvaamiseksi.

*Toimenpide 19.
Lisätään kulttuuriympäristöä
koskevan tiedon
yhteentoimivuutta,
saatavuutta, kattavuutta ja
käytettävyyttä niin, että
kansalaiset saavat helposti
haluamaansa tietoa
kulttuuriympäristöstä ja että
tieto vastaa myös
elinkeinoelämän tarpeisiin.
Nopeutetaan
kulttuuriympäristöä koskevan
tiedon digitalisointia.*

Museovirasto, Metsähallitus ja Suomen ympäristökeskus toteuttivat Kulttuuriympäristötiedot yhteiseen käyttöön! -KIRA-digi-hankkeen. Hankkeessa sujuvoitettiin rakennusperinnön suojelun prosessissa syntyvien ja tarvittavien tietojen yhteiskäyttöä, testattiin kaavasuojelutietojen laskentaa, rakennettiin rajapintoja Metsähallituksen ja Museoviraston järjestelmien välille sekä toteutettiin maakuntamuseoiden ja muiden maakunnallisten toimijoiden kulttuuriympäristön inventointeihin liittyvien tietovarantojen avaamisen pilotointi.

Museoviraston merelliseen toimintaohjelmaan liittyen vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelun edistämistä on jatkettu BalticRIM-, Baltacar- ja Meritietoportaali-hankkeissa.

Avoimia kulttuuriympäristötietoaineistoja on tuotettu eri hankkeissa, kuten Maa- ja kotitalousnaisten [Keski-Suomen kulttuuriympäristön teemakartasto](#) ja [kulttuuriympäristön mobiilireitit](#).

*Toimenpide 20.
Yhdistetään valtakunnallisten
alueidenkäyttötavoitteiden
mukaiset kulttuuriympäristön
inventoinnit yhtenäiseksi
valtakunnallisesti arvokkaiden
kulttuuriympäristöjen
inventoinniksi, jota
täydennetään tarvittavin osin
erityisesti arkeologisen
kulttuuriperinnön,
kaupunkimaisemien ja
perinnebiotooppien osalta.*

Koordinaatioryhmän toimintasuunnitelman mukaisesti ympäristöministeriössä viimeisteltiin valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivysisinventointia. Vuosina 2010–2015 toteutetun päivysisinventoinnin vuonna 2016 järjestetyn kuulemiskierroksen lausunnoista ja kannanotoista julkaistiin raportti ja toteutettiin täydennysinventointeja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö koordinoi selvityksen maailmanperintökohteiden nykytilasta ja tulevaisuuden tarpeista yhteistyössä ympäristöministeriön, Museoviraston ja Metsähallituksen luontopalveluiden kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö ja Museovirasto käynnistivät kansallisen maailmanperinnön aieluettelon päivittämisen. Kaikille avoimella verkkokyselyllä haettiin ehdotuksia kohteiksi kansalliseen maailmanperinnön aieluetteluun. Ympäristöministeriö ja Metsähallituksen luontopalvelut vastaavat luonnonperintökohde-esitysten valmistelusta ja Museoviraston johtama kansallinen asiantuntijaryhmä kulttuuriperintökohde-esitysten valmistelusta.

Museovirastossa aloitettiin valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden määrittäminen -hanke.

Perinnebiotooppien valtakunnallista päivitysinventointia valmisteltiin muutaman maakunnan alueella tehdyillä malli-inventoinneilla ja kehittämällä sähköisiä tallennusjärjestelmiä. Valtion tulo- ja menoarvioon varattiin inventointeja varten vuosille 2019-2021 lisämääräraha, jonka turvin pääosa valtakunnallisesta inventoinnista on tarkoitus suorittaa.

3. Yhteenveto ja strategian toimeenpano jatkossa

Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpano on strategian voimassaoloaikana 2014-2018 edennyt usealla sektorilla hyvin. Erillisiä strategian vuoksi käynnistettyjä, toimeenpanosuunnitelmassa määritettyjä hankkeita on toteutettu runsaasti. Näiden lisäksi lukuisat eri toimijat toteuttavat strategian tavoitteita omassa toiminnassaan.

Vuonna 2018 kulttuuriympäristöstrategian toimeenpano edistyi hyvin. Useita strategian toimeenpanosuunnitelman toteutusehdotuksia edistettiin ja strategian koordinaatioryhmän vuoden 2018 toimintasuunnitelman mukaisia asioita toteutettiin suunnitellusti.

Strategian toimeenpano jatkuu vuonna 2019 koordinaatioryhmän tekemän toimintasuunnitelman mukaisesti.